

הידידות עם אר והשפעתה על

תורת לחימה סובייטית ומול נשק סובייטי,
וניצחה.

בדיון ביחסים בין שתי המדינות יש לזכור
תמיד, כי ארצות-הברית תוכל להמשיך
להתקיים ללא מדינת ישראל, אך לישראל
יהיה קשה מאוד להתקיים ללא תמיכת
ארצות-הברית.

מאז ראשית העשור משתנית המערכת
העולמית במהירות רבה מאוד. למרות
שלכאורה, נמצאת המערכת העולמית בתזזית
של שינוי, נותרו הרבה מושגי יסוד בה
קבועים. לאור זאת, יש להתאים את המדיניות
הישראלית לעולם, המשתנה במהירות. אך יש
לעשות זאת ללא כל ויתור על עקרונותינו
הבסיסיים, שעיקר העיקרים בהם הנו קיום
של מדינה יהודית, ערכית ודמוקרטית בארץ-
ישראל וביטחונה.

אחרי מלחמת ששת הימים טיפחו ד"ר הנרי
קסינג'ר, יועץ הנשיא לביטחון לאומי,
והשגריר יצחק רבין רעיון חדש לביסוס
היחסים בין שתי המדינות – ישראל הנה נכס
אסטרטגי לארצות-הברית. הרעיון הזה היה
חלופה ל"מומנטום של השואה", שפעל מתום
מלחמת העולם השנייה, ויצר בארצות-הברית
ובעולם הנאור כולו תחושת אשמה ומחויבות
כלפי העם היהודי וכלפי מדינת ישראל. בבסיס
הרעיון עמדה העובדה, שהמחויבות של
העולם המערבי ושל ארצות-הברית לקיומה
של ישראל, לביטחונה ולשגשוגה, לפי
המומנטום של השואה תישחק לאחר
כארבעים-חמישים שנה, ויש למצוא לה
חלופה, שתפיח תוכן חדש ביחסים בין
המדינות.

ישראל ידעה לנצל בתבונה את מעמדה
המיוחד בארצות-הברית, בעיקר בתקופת
המלחמה הקרה, כאשר ברית-המועצות היתה
האויב של העולם המערבי. אז היתה ישראל
כמעט המדינה היחידה, שנלחמה בפועל מול

צוֹת־הַבְּרִית

בִּיטָחוֹן יִשְׂרָאֵל

חא"ל (מ"ל) עוזי לביצור*

האסטרטגיה הרבתי של מדינת ישראל

יש לעדכן בהתמדה את מקבלי ההחלטות בארצות-הבריה – משרד החוץ, משרד ההגנה והמועצה לביטחון לאומי – ביסודות הביטחון הלאומי של מדינת ישראל, על מנת שיוכלו להבין את מדיניות ישראל ואת פעולותיה בעניינים השונים.

האסטרטגיה הרבתי של מדינת ישראל מושתתת על ארבעה מעגלים אסטרטגיים, המשולבים הדדית אלה באלה, ומשלימים אלה את אלה; כדלהלן:

א. **המעגל הפנימי** – מדינת ישראל – התושבים, השטח, המשאבים ועוצמת צה"ל. המעגל הזה חייב להצביע, כי לישראל אסור להפסיד במלחמה. יתר על כן, גם בעידן הטילים הבליסטיים ממשיך עומק אסטרטגי להיות חשוב לביטחון המדינה.

ב. **המעגל השני** – המדינות הערביות במזרח התיכון – מדינות העימות ומצרים, שאתה יש לנו יחסי שלום. רוב המעגל הזה עוין למדינה, ומטרתו למנוע מישראל להתקיים כמדינה ריבונית. המעגל הזה הוא היעד של ישראל להשגת שלום אמת מחד גיסא, ועד שיושג השלום המקווה, מאידך גיסא, על ישראל לשמור בתחום הזה על האינטרסים הביטחוניים החיוניים.

ג. **המעגל השלישי** – שאר מדינות העולם, במיוחד ארצות-הבריה, מדינות המערב ומדינות דמוקרטיות נוספות. המעגל הזה הוא היעד העיקרי של ארצות-הבריה במדיניותה לקביעת סדר עולמי חדש. מניעת סכסוכים צבאיים, בקרת נשק – אסטרטגי ושאינו כזה – וכלכלה, שלא תסכן את כלכלת ארצות-הבריה.

ד. **המעגל הרביעי** – יהדות העולם ובמיוחד יהדות ארצות-הבריה. בנוסף לשיקולים, המתייחסים ליהודים, הנמצאים בארצות מצוקה, ולאנטישמיות בארצות רווחה, על ישראל להתחשב בבעיות של הקיום היהודי ברחבי העולם.**

ישראל עדיין נכס אסטרטגי לארצות-הברית

מזה זמן רב מנסים גורמים שונים בארצות-הברית וגורמים ערביים לשחוק את המעמד האסטרטגי של ישראל בארצות-הברית בנימוקים שונים. הניצחון של הקואליציה האמריקנית-ערבית – ללא ישראל – במלחמת המפרץ סיפק לגורמים הללו תחמושת רבה, אך לא מכרעת. הנה ארצות-הברית יכולה להיעזר באזור בגורמים ערביים, ולא בישראל.

אך עיקר השחיקה בתדמית ישראל כנכס אסטרטגי נובע מההתמוטטות של ברית-המועצות ושל המשטרים הקומוניסטיים בארצות מזרח אירופה ומתום המלחמה הקרה. במציאות של מלחמה קרה נחשבה ישראל למעוז אמריקני יציב באזור, שסבל ממתיחות ומאי-יציבות, שעודדו חדירה קומוניסטית לתוכו. משך ארבעים השנים האחרונות סיפקו מדינות ברית ורשה, וברית-המועצות בראשן, נשק ויועצים צבאיים למדינות ערב ולארגוני המחבלים, ובתמורה קיבלו מאחזים, ששימשו אותם נגד הנוכחות האמריקנית והמערבית באזור. אולם, מאמצע שנות השבעים הבינו הערבים, כי ברית-המועצות לא תוכל לספק להם את רצונן – יכולת הכרעה נגד ישראל, או לפחות את החזרת השטחים, שכבשה ישראל בשנת 1967 – והמדינות המתונות, ומצרים בראשן, החלו לנטוש אותה. הסכמי קמפ דייוויד בין מצרים לבין ישראל היו אחת התוצאות של השינוי הזה במעמדה של ברית-המועצות באזור.

סיום המלחמה הקרה נראה לכאורה כמבטל את הצורך

* לשעבר נספח יבשה בנספחות צה"ל בוואשינגטון.

** כך, למשל, הטרור הביך לאומי נגד ישראל מכונן גם נגד מטרות יהודיות ברחבי העולם. ודי לציין את ההתנקשות בלורד זיו בבריטניה, את חטיפת מטוס אייר פראנס לאנטבה ואת רצח הקשיש היהודי באירוע חטיפת הספינה אקילה לאורו.

כך, נוצר שיתוף הפעולה בין שתי המדינות להפקת לקחים לאחר מלחמות ישראל וביניהן נגד תורת הלחימה ונגד אמצעי הלחימה הסובייטיים.

גם כיום נמשך שיתוף הפעולה האסטרטגי בין שתי המדינות במפגשים ובדיונים משותפים. שיתוף הפעולה המודיעיני – אופרטיבי והתערותי למלחמה בכלל ולמלחמה בטרור בפרט – הנו ציר חשוב במסכת היחסים הביטחוניים בין שתי המדינות. בנוסף, מקיימות ארצות הברית וישראל שיתוף פעולה במחקר ופיתוח של מערכות נשק אסטרטגיות (כמו חץ ואחרות) ושל מערכות נשק טקטיות – בהתבסס על ידע ועל ניסיון מבצעי, שנצבר במהלך השנים בישראל. לארצות הברית יש עניין חשוב משלה לקבל לרשותה את הידע ואת הניסיון האלה, או ליישם לטובתה.

עוצמתה של ארצות הברית וידידותה לישראל הן חלק ממערכת ההרתעה הכוללת של ישראל. אולם, המשטר הדמוקרטי בישראל ויציבותה המדינית מאפשרים לפרוס בה ציוד צבאי אמריקני לצרכיה של ארצות הברית ושיתוף פעולה אסטרטגי בזמן משבר אזורי.

מאז הקמתה מיוחדת ישראל עם ארצות הברית – כמעט ללא משברים. למרות הוויכוחים ואי ההסכמות, המקובלים ביחסים בין מדינות ידידותיות, ישראל – כפי שצינו אף גורמים אמריקניים – הנה מהמדינות הבודדות, ששמרו תמיד על ידידותה לארצות הברית ועל תמיכתה בה בארגונים בין-לאומיים.

שיתוף הפעולה האסטרטגי המתמשך בין שתי המדינות ותרומתה של מדינת ישראל לביטחון האמריקני חסכה לארצות הברית כסף רב וגם חיי אדם. הסיוע הביטחוני והסיוע האזרחי מארצות הברית חשובים למדינת ישראל, אך האינטרסים של ישראל צריכים להיות מעל לכל שיקול. כך, במלחמת המפרץ זכותה של ישראל וחובתה היו להגיב על ההתקפות הברוטליות של עיראק, שנעשו על אוכלוסייה אזרחית. לא עשינו זאת – מרצוננו – מתוך התחשבות בבקשה של ארצות הברית וברצונה לשמור על הקואליציה הערבית – ואפשר שטעינו.

סיכום

כדי לטפח את הידידות בין ארצות הברית לישראל, יש למסד את היחסים הביטחוניים בין שתי המדינות. את זה ניתן לעשות על-ידי הרחבת שיתוף הפעולה בין שתי המדינות בכל התחומים הצבאיים, על-ידי הרחבת בסיסי האינטרסים המשותפים, בטיפול עקרון ההדדיות, המושתת על רצון טוב של שני הצדדים, תוך טיפוח קשרים ויחסים אישיים בין מקבלי ההחלטות בשתי המדינות.

ישראל צריכה לסייע לארצות הברית לאתר כעת במזרח התיכון מוקדי כוח חדשים, המסכנים בראש ובראשונה את ישראל, ועלולים לפגוע במעמדה של ארצות הברית: כמנהיגת העולם. זאת, בהתאם למדיניות ארצות הברית:

האמריקני בישראל. זאת, כיוון שהאיום של ברית ורשה אינו קיים עוד. אלה, שתפסו את ישראל כנכס אסטרטגי לצורך המלחמה הקרה, טוענים, כי בכך התבטל מעמדה המיוחד של ישראל בארצות הברית. גורם אחר, שהפך לחשוב בארצות הברית, הנו ההיבט הכלכלי. הגירעון המסחרי הכביר של ארצות הברית והגירעון התקציבי הגדל של הממשל נחשבים לגורמים עיקריים, המפריעים לצמיחה כלכלית של ארצות הברית. לכן, כל רכיב משמעותי בתקציב, שאינו מיועד לרווחת האזרח האמריקני, נחשב למיותר. לפיכך, לסיוע הצבאי ולסיוע האזרחי לישראל יש משמעות כספית חמורה מבחינת הנטל על משלם המסים האמריקני, בעיקר בתקופת המיתון, שארצות הברית נמצאת בה כעת. מתנגדי ישראל מנצלים זאת כדי לעורר רגשות אנטי-ישראליים.

למרות השינוי במערכת הבין-לאומית, חייבת ישראל להדגיש שוב ושוב בצורה משכנעת וברורה – לציבור האמריקני ולנציגיו בקונגרס ובסנאט – כי הנה עדיין נכס אסטרטגי לארצות הברית. למשימה זו יש לרתום את מיטב הכוחות ואת מיטב המוחות שיש לנו, ואף להיעזר בקהילה היהודית, בשדולה האמריקנית למען ישראל (AIPAC) וביועצים ובמומחים אמריקניים, הבקיאים ביעוץ פוליטי. עבודת תשתית זו צריכה להיעשות בפילוח נכון של הציבור האמריקני ושל נציגיו, תוך הקצאת יעדים ולוחות זמנים הגיוניים לפעילות. אחר כך יש לשמר את המודעות לצורכי ישראל בציבור האמריקני, בקרב מעצבי דעת הקהל ובקרב מקבלי ההחלטות.

הישגי העבר והישגי העתיד

גם בעבר היו היחסים בין שתי המדינות דרסטרניים – לא רק העברת אמצעי לחימה ותמיכה כלכלית ומדינית מארצות הברית לישראל, אלא גם העברה של ידע ושל לקחים צבאיים מישראל לארצות הברית. שיתוף הפעולה האסטרטגי בין ישראל לארצות הברית התמקד בעשרים וחמש השנים האחרונות בהרבה עניינים. ביניהם ניתן לציין את הדוגמאות הללו:

- הפקת הלקחים המשותפת עם צבא ארצות הברית אחרי מלחמת ששת הימים חשפה את חולשת הדוקטרינה הסובייטית.
- בספטמבר "השחור" 1970 פעלו שתי המדינות להציל את המשטר ההאשמי בירדן על-ידי מהלך אסטרטגי ישראלי כלפי סוריה.
- הפקת הלקחים ממלחמת יום הכיפורים חשפה שוב את עדיפות הדוקטרינות ומערכות הנשק המערביות. הפקת הלקחים המשותפת עם צבא ארצות הברית גרמה למעבר לחימוש מונחה מדויק.
- השמדת הכור העיראקי ביוני 1981 סייעה לארצות הברית במלחמת המפרץ – למרות שלפני כשתים עשרה שנה גינו אותנו על התקיפה כיוון שלא הבינו את מדיניות הביטחון הלאומי של ישראל.

גאות הפונדמנטליזם האסלאמי – מדוע דווקא בסודאן ובאלג'יריה?

יהודית רונן

בהמשך למאמרי* עלי לציין, כי שאלה מרכזית, החייבת להישאל בפתח הדיון, הבוחן את התופעה של גאות הפונדמנטליזם האסלאמי, היא מדוע דווקא בסודאן ובאלג'יריה מבין כל מדינות העולם הערבי המוסלמי, הוא הגיע לעמדת-כוח כה מרשימה?

אין לכך תשובה פשוטה. עיון בסוגיה זו יגלה עד כמה הנושא סבוך, ובמיוחד לאור העובדה, כי השונה בין שתי המדינות רב באופן משמעותי מן המשותף להן. לכן, יש לסייג ולומר, ייתכן כי לפנינו צירוף מקרים בלבד.

מכל מקום, ראוי להצביע על כמה קווי דמיון, העשויים להציע הסבר כלשהו. סודאן ואלג'יריה ממוקמות במפגש שבין המזרח התיכון לאפריקה, אם כי באזורים שונים לגמרי. לשתיהן גודל שטח וגודל אוכלוסייה דומים, ובשתיהן קיים מרכיב ערבי, מוסלמי-סוני דומיננטי. עם זאת, לא נראה, כי קיים קשר בין הדמיון בנתונים הללו לבין שגשוג הפונדמנטליזם. בשונה מכך, נראה, כי הדמיון בין המצוקות הכלכליות והחברתיות הכרוניות החמורות בשתי המדינות, מעיד על קיומו של קשר כזה.

אמנם, אפשר לטעון, כי גם במדינות אחרות, כדוגמת מצרים, ירדן, תוניסיה ואחרות, קיימת תסיסה כלכלית-חברתית קשה; ובכל זאת עד כה לא עלה בידו המוסלמים הקיצוניים במדינות הללו לצבור עוצמה דומה לזו, שצברו עמיתהם בסודאן ובאלג'יריה. כלומר, מצוקות כלכליות קשות אינן מוליכות בהכרח להתגברות העוצמה הפוליטית של הפונדמנטליסטים, אף שאין ספק, כי הן מהוות קרקע פורייה ומשמעותית לחיזוקה.

"ארצות-הברית תמשיך להיות מעצמת-העל היחידה, תחתור להשכנת שלום ויציבות בעולם, תהיה מוכנה לשמור על מעמדה באמצעים פוליטיים (האר"ם, סיוע החוץ וגם על-ידי שימוש בכוח)".

עם זאת, עלינו לזכור, כי ייתכן, שסדר עולמי חדש, בקרת נשק וצמצום מכוונים רק לנשק בלתי-קונונציונלי; ועלינו להיערך בהתאם – עם ארצות-הברית ובלעדיה. עלינו לזכור, כי בעולם המערבי, ובעיקר כיום בארצות-הברית, יש חשיבות רבה לתדמית חיובית בנושא זכויות האדם. בהקשר הזה יש לישראל בעיה, החייבת להיפתר, והיא הבעיה הפלשתינאית. לגבי הציבור ולגבי מעצבי המדיניות בארצות-הברית ובעולם הנאור, האוכלוסייה הפלשתינאית נמצאת תחת כיבוש, וישראל נדרשת להציג פתרון לבעיה סבוכה זו. כרגע עדיין מאפשרת הצעת האוטונומיה חופש תמרון מסוים, אך יש להיערך כבר לקראת השלב הבא.

עלינו לטפח את היחסים עם ארצות-הברית, ולהרחיב את מרחב שיתוף הפעולה בינינו לבין האמריקנים, ולהעמיקו על-ידי הצגת פרויקטים משותפים בתחום הביטחוני ובתחום האזרחי גם יחד. בתחום החלל, באיכות הסביבה, בחקלאות ובעוד נושאים, שלא-ארצות-הברית יש בהם אינטרסים כלכליים, פוליטיים, או חברתיים, ישראל יכולה לתרום רבות. פרויקטים כאלה צריכים לשלב את צורכי ישראל, את יכולתה המדעית ואת יכולתה הטכנולוגית עם צורכי ארצות-הברית ועם יכולתה לממן פרויקטים, הנחשבים חיוניים לה.

כדי לשפר את היחסים הביטחוניים עם ארצות-הברית, יש לנקות את השולחן מוקדם ככל האפשר ובאופן יסודי משערוריות העבר, היוצרות אי-אמון, ופוגעות ביחסים התקינים בין שתי המדינות; וביניהן – פרשת איראנגייט-קונטראס, פרשת ג'ונתן פולארד ופרשת רמי דותן. כמו כן, פתוחים עדיין לבירור כמה עניינים, חשובים, כמו קובלנות אמריקניות בדבר העברת טכנולוגיות אמריקניות מישראל למדינות העולם השלישי. בכל העניינים הללו יש להבין את נקודת הראות האמריקנית ואת רגישותם להיבטים שונים של התנהגות של מדינת ישראל, או של אנשים, שפועלים מטעמה.

לבסוף, עלינו לזכור, כי ארצות-הברית יכולה להרשות לעצמה להתנהג בהתאם להגדרה, "אני חזק משמע אני צודק"; ישראל – עדיין לא.

